

ארבעה נכנסו לפרדס
הרפתקאת "צדיק ורע לו"
 מ. נבון מבוסס על מאמר של מ. בקר

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף יז עמוד ב

תנו רבנן: ארבעה נכנסו בפרדס, ואלו הן: בן עזאי, ובן זומא, אחר, ורבי עקיבא. אמר להם רבי עקיבא: כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים! משום שנאמר +תהלים ק"א+ דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. בן עזאי הציץ ומת, עליו הכתוב אומר +תהלים קט"ז+ יקר בעיני ה' המותה לחסידיו. בן זומא הציץ ונפגע, ועליו הכתוב אומר +משלי כ"ה+ דבש מצאת אכל דרך פן תשבענו והקאתו. אחר קיצץ בנטיעות. רבי עקיבא יצא בשלום.

בן עזאי

רש"י מסכת חגיגה דף יז עמוד ב

יקר בעיני ה' המותה לחסידיו - הוקשה מיתתו לפניו לפי שמת בחור, ואף על פי כן אי אפשר שלא ימות משום שנאמר "כי לא יראני האדם וחיי" (שמות לג).

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד א

ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: שלשה דברים בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא ונתן לו; בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו, שנאמר: +שמות ל"ג+ הלא בלכתך עמנו, בקש שלא תשרה שכינה על אומות העולם ונתן לו, שנאמר: +שמות ל"ג+ ונפלינו אני ועמך, בקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך הוא ונתן לו, שנאמר: +שמות ל"ג+ הודיעני נא את דרכיך; אמר לפניו: רבונו של עולם! מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו? אמר לו: משה, צדיק וטוב לו - צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו - צדיק בן רשע, רשע וטוב לו - רשע בן צדיק, רשע ורע לו - רשע בן רשע. אמר מר: צדיק וטוב לו - צדיק בן צדיק, צדיק ורע לו - צדיק בן רשע. איני? והא כתיב: +שמות ל"ד+ פקד עון אבות על בנים, וכתיב: +דברים כ"ד+ ובנים לא יומתו על אבות ורמינן קראי אהדדי ומשנינן: לא קשיא, הא - כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, הא - כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם! אלא, הכי קאמר ליה: צדיק וטוב לו - צדיק גמור, צדיק ורע לו - צדיק שאינו גמור, רשע וטוב לו - רשע שאינו גמור, רשע ורע לו - רשע גמור. ופליגא דרבי מאיר, דאמר רבי מאיר: שתיים נתנו לו ואחת לא נתנו לו, שנאמר: +שמות ל"ג+ וחנתי את אשר אחר - אף על פי שאינו הגון, - ורחמתי את אשר ארחם - אף על פי שאינו הגון. +שמות ל"ג+ ויאמר לא תוכל לראות את פני, תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה, כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: כשרציתי לא רצית, עכשיו שאתה רוצה - איני רוצה.

בן זומא

רש"י מסכת חגיגה דף טו עמוד א

צופה הייתי - מתבונן הייתי במעשה בראשית.

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף יא עמוד ב

ולא במעשה בראשית בשנים מנא הני מילי? דתנו רבנן: +דברים ד'+ כי שאל נא לימים ראשנים - יחיד שואל, ואין שנים שואלין. יכול ישאל אדם קודם שנברא העולם - תלמוד לומר +דברים ד'+ למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ. יכול לא ישאל אדם מששת ימי בראשית - תלמוד לומר לימים ראשנים אשר היו לפניך. יכול ישאל אדם מה למעלה ומה למטה, מה לפניו ומה לאחור - תלמוד לומר +דברים ד'+ ולמקצה השמים ועד קצה השמים - מלמקצה השמים ועד קצה השמים אתה שואל, ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה, מה לפניו מה לאחור.

שמות רבה (וילנא) פרשה מה

ר' יהושע בן קרחה אמר לא עשה משה יפה שהסתיר פניו, שאלולי שהסתיר פניו היה מגלה לו הקב"ה מה למעלה ומה למטה ומה שהיה ומה עתיד להיות, ובאחרונה בקש לראות, שנאמר הראני נא את כבודך, אמר הקב"ה כשבקשתי לא בקשת, עכשיו שבקשת איני מבקש

תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו עמוד א

אחר קיצץ בנטיעות, עליו הכתוב אומר +קהלת ה'+ אל תתן את פיך לחטיא את בשרך. מאי היא? חזא מיטטרון דאתיהבא ליה רשותא למיתב למיכתב זכוותא דישראל, אמר: גמירא דלמעלה לא הוי לא ישיבה ולא תחרות ולא עורף ולא עיפוי, שמא חס ושלוש שתי רשויות הן.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לט עמוד ב

אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, אלו הן: כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והכנסת אורחים, והבאת שלום בין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם! אמר רב יהודה, הכי קאמר: כל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו - מטיבין לו, ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה. מכלל, דהנך אפילו בחדא נמי? אמר רב שמעיה: לומר, שאם היתה שקולה - מכרעת. וכל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו - מטיבין לו? ורמינהו: כל שזכויותיו מרובין מעונותיו - מריעין לו, ודומה כמי ששרף כל התורה כולה ולא שייר ממנה אפילו אות אחת, וכל שעונותיו מרובין מזכויותיו - מטיבין לו, ודומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת ממנה! אמר אביי: מתניתין, דעבדין ליה יום טב ויום ביש. רבא אמר: הא מני? רבי יעקב היא, דאמר: שכר מצוה בהאי עלמא ליכא; דתניא, רבי יעקב אומר: אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה, שאין תחיית המתים תלויה בה; בכבוד אב ואם כתיב: +דברים ה'+ למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב: +דברים כב'+ למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים, ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה? והיכן אריכות ימיו של זה? אלא, למען ייטב לך - לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימך - לעולם שכולו ארוך. ודלמא לאו הכי הוה! ר' יעקב מעשה חזא. ודלמא מהרהר בעבירה הוה! מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. ודלמא מהרהר בעבודת כוכבים הוה, וכתוב: +יחזקאל יד'+ למען תפוש את בית ישראל בלבם! איהו נמי הכי קאמר: אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי עלמא, אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור. והא אי"ר אלעזר: שלוחי מצוה אין נזוקין! התם בהליכתן שאני. והא אמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה, אינן נזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן! סולם רעוע הוה, דקביע היזיקא, וכל היכא דקביע היזיקא לא סמכינן אניסא, דכתיב: +שמואל א' טז'+ ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. אמר רב יוסף: אילמלי דרשיה "אחר" להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה, לא חטא. ואחר מאי הוא? איכא דאמרי: כי האי גוונא חזא; ואיכא דאמרי: לישנא דחוצפית המתורגמן חזא דהוה גריר ליה דבר אחר, אמר: פה שהפיק מרגליות ילחך עפר? נפק חטא.

תלמוד ירושלמי מסכת חגיגה פרק ב הלכה א

אי"ל דייך מאיר עד כאן תחום שבת אי"ל מן הן את ידע אי"ל מן טלפי דסוסיי דהוינא מני והולך אלפיים אמה אי"ל וכל הדא חכמתא אית בך ולית את חזר בך אי"ל לית אנא יכיל אי"ל למה אי"ל שפעם אחת הייתי עובר לפני בית קודש הקדשים ואומרת שובו בני חוץ מאלישע בן אבויה שידע כחי ומרד בי וכל דא מן הן אתת. ליה אלא פעם אחת היה יושב ושונה בבקעת גיניסר וראה אדם אחד עלה לראש הדקל ונטל אם על הבני וירד משם בשלום למחר ראה אדם אחר שעלה לראש הדקל ונטל את הבנים ושילח את האם וירד משם והכישו נחש ומת אמר כתיב שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים איכן היא טובתו של זה איכן היא אריכות ימיו של זה ולא היה יודע שדרשה רבי יעקב לפניו ממנו למען ייטב לך לעולם הבא שכולו טוב והארכת ימים לעתיד שכולו ארוך ויש אומי עיי שראה לשונו של רבי יהודה הנחתום נתון בפי הכלב שותת דם אמר זו תורה וזו שכרה זהו הלשון שהיה מוציא דברי תורה כתיקנן זה הוא הלשון שהיה יגיע בתורה כל ימיו זו תורה וזו שכרה דומה שאין מתן שכר ואין תחיית המתים ויש אומרים אמו כשהיתה מעוברת בו היתה עוברת על בתי עבודה זרה והריחה מאותו המין והיה אותו הריח מפעפע בגופה כאירסה של חכינה לאחר ימים חלה אלישע אתון ואמרון לרבי מאיר הא רבך באיש אזל בעי מבקרתיא ואשכחיה [דף עז טור ג] באיש אי"ל לית את חזר בך אי"ל ואין חזרין מתקבלין אי"ל ולא כן כתיב תשב אנוש עד דכא עד דיכדוכה של נפש מקבלין באותה שעה בכה אלישע ונפטר ומת והיה רבי מאיר שמח בלבו ואומר דומה שמתוך תשובה נפטר רבי מן דקברוניה ירדה האש מן השמים ושרפה את קברו אתון ואמרון לר"מ הא קבריה דרבך אייקד נפק בעי מבקרתיא ואשכחיה אייקד מה עבד נסב גולתיה ופרסיה עלוי אמי ליני הלילה וגוי ליני בעולם הזה שדומה ללילה והיה בבוקר זה העולם הבא שכולו בוקר אם יגאלך טוב יגאל זה הקב"ה שהוא טוב דכתיב ביה טוב יי לכל ורחמיו על כל מעשיו ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי יי ואיטפיית אמרון לר"מ אין אמרין לך בההוא עלמא למאן את בעי למבקר' לאבוד או לרבך אמר לון אנא מיקרב לר' קדמי ובתר כן לאבא אמרין ליה ושמעין לך אמי לון ולא כן תנינן מצילין תיק הספר עם הספר

תיק תפילין עם התפילין מצילין לאלישע אחר בזכות תורתו לאחר ימים הלכו בנותיו ליטול צדקה מר' גזר רבי ואמר אל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליתומיו אמרו לו רבי אל תבט במעשיו הבט בתורתו באותה השעה בכה רבי וגזר עליהן שיתפרנסו אמר מה אם זה שיגע בתורה שלא לשום שמים ראו מה העמיד מי שהוא יגע בתורה לשמה על אחת כמה וכמה...

מהרש"א (קידושין לט):

ובפרק "אין דורשין" קאמר "אחר" קצץ בנטיעות, היינו לבתר דחזא דה"ג [אחר עקר הנטיעות אחרי שחזה הילד נפל מהעץ].

ר' עקיבא

אובדן רכוש

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס - סא

אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר, וכן תנא משמיה דרבי עקיבא: לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד. כי הא, דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא, מטא לההיא מתא, בעא אושפיזא לא יהבי ליה. אמר: כל דעביד רחמנא לטב. אזל ובת בדברא, והוה בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא. אתא זיקא כבייה לשרגא, אתא שונרא אכליה לתרנגולא, אתא אריה אכלא לחמרא. אמר: כל דעביד רחמנא לטב. ביה בליליא אתא גייסא, שבייה למתא. אמר להו: לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הכל לטובה! ואמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר: לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר +קהלת ה'+ אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים.

צרות פיזיות

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קא עמוד א-ב

אמר רבה בר בר חנה: כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו. אמר להן, חמה עזה יש בעולם] - על עצמו היה אומר, שכעס עליו המקום והכביד חוליו (רש"י)]. התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק. אמרו לו: למה אתה משחק? אמר להן: וכי מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: אפשר ספר תורה שרוי בצער, ולא נבכה? אמר להן: לכך אני משחק. כל זמן שאני רואה רבי, שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה, ואין שמנו מבאיש, ואין דובשנו מדביש, אמרתי: שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו. ועכשיו שאני רואה רבי בצער - אני שמח [ושכרו משתמר להבא, לכך אני שמח (רש"י)]. אמר לו: עקיבא, כלום חיסרתי מן התורה כולה? - אמר לו: לימדתנו רבינו +קהלת ז'+ כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה - טוב ולא יחטא. תנו רבנן: כשחלה רבי אליעזר נכנסו ארבעה זקנים לבקרו, רבי טרפון ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא. נענה רבי טרפון ואמר: טוב אתה לישראל מטיפה של גשמים, שטיפה של גשמים בעולם הזה ורבי בעולם הבא. נענה רבי יהושע ואמר: טוב אתה לישראל יותר מגלגל חמה, שגלגל חמה בעולם הזה ורבי בעולם הבא. נענה רבי אלעזר בן עזריה ואמר: טוב אתה לישראל יותר מאב ואם, שאב ואם בעולם הזה, ורבי בעולם הזה ובעולם הבא. נענה רבי עקיבא ואמר: חביבין יסורין.

סבל וצער קשה ביותר ללא הסבר

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף סא עמוד ב

פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה. אמר ליה: עקיבא, אי אתה מתירא מפני מלכות? אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה - לשועל שהיה מהלך על גב הנהר, וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם: מפני מה אתם בורחים? אמרו לו: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה, ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם? אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא פקח אתה, אלא טפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום מיתנתנו על אחת כמה וכמה! אף אנחנו, עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה +דברים ל'+ כי הוא חיך וארך ימיו - כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה - על אחת כמה וכמה. אמרו: לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו: פפוס! מי הביאך לכאן? אמר ליה: אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים. בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן? אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך - אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי: מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך

הוא: זו תורה וזו שכרה? +תהלים י"ז+ ממתים ידך ה' ממתים וגו'! - אמר להם: חלקם בחיים. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא.

חילול ה'

תלמוד בבלי מסכת מכות דף כד עמוד א-ב

שוב פעם אחת היו [היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא] עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור"ע מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק? אמר להם: מפני מה אתם בוכים? אמרו לו, מקום שכתוב בו: +במדבר א'+ והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה? אמר להן: לכך אני מצחק, דכתיב: +ישעיהו ח'+ ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני! אלא, תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב: +מיכה ג'+ לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'], בזכריה כתיב: +זכריה ח'+ עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה - הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה - בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו: עקיבא, ניחמתנו! עקיבא, ניחמתנו.